'*De wetten* is één grote schatkamer waaruit je naar hartelust citaten kunt halen die het verdienen onthouden te worden.'

REINJAN MULDER, *NRC Handelsblad*

'*De wetten* is een ernstig boek, rijk aan ideeën, een hartstochtelijke zoektocht naar waarheid en geluk. Het is bovendien een heel scherpzinnig en humoristisch boek, laconiek van stijl, elegant van redenering. Een debuut om jaloers op te zijn.'

TOM VAN DEEL, *Trouw*

'Connie Palmen kán schrijven. Ze bewijst haar talent door op subtiele wijze ernst, groteske en emotie met elkaar te vermengen.'

ARNOLD HEUMAKERS, *de Volkskrant*

'*De wetten* komt in aanmerking voor het predicaat Noodzakelijke Roman.'

GERTJAN VAN SCHOONHOVEN, *Nieuwsblad van het Noorden*

'Een ouderwetse Bildungsroman, maar Palmens vrijmoedigheid maakt het boek persoonlijk en menselijk.'

KAREL OSSTYN, *De Standaard*

'Ein Wunder – das Wunder eines gelungenen modernen Entwicklungsromans – ist, dass bei soviel Konzept, bei soviel Klugheit und Überblick, das Erzählen nicht zu kurz kommt.'

DOROTHEA DIECKMANN, *Die Zeit*

'*The Laws* is a triumph not of meaning, but of mystery. This duality gives it a singularity that sweetens and embitters, that spices the tale with the promise of paradox and surprise. It is a bracing fictional debut.'

TOM ADAIR, *The Independent*

'Bravo, mademoiselle Palmen, ce premier roman est une réussite et a fait de vous une écrivain authentique et singulière.'

BERNARD DOZOT, *La Cité*

CONNIE PALMEN

De wetten

2016 Prometheus Amsterdam

Eerste druk 1991
Negenendertigste druk 2016

© 1991, 2016 Connie Palmen
Omslagontwerp Suzan Beijer
Opmaak Mat-Zet bv, Soest
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3055 8

I

De astroloog

De astroloog ontmoette ik voor het eerst in de zomer van 1980. Het was op een vrijdag de dertiende. Zulke dingen merk ik achteraf pas op. Een vrijdag de dertiende kan voorbijgaan als iedere andere dag, maar als er van alles bijkomt en het een dag van gebeurtenissen wordt, is het toch alsof de naam en het getal een geheim verbond hebben en het alleen aan je eigen verwaandheid te wijten is als je de vingerwijzingen van het lot in de wind durft te slaan.

Sinds het begin van mijn studietijd werkte ik iedere vrijdagmiddag in een modern antiquariaat in de Pijp. Het was er rustig en ik kon op mijn gemak een boek lezen of de kranten doorbladeren. Kranten lees ik nooit, ik blader er wat doorheen. Echt nieuws heeft genoeg aan de koppen en de geschiedenis van het nieuws is altijd oud en welbekend.

Meestal schreef ik een brief aan een of andere oude bekende. Nu ook.

Het was een warme dag, het rek met kranten stond

buiten en de deur stond open. Iemand was onhoorbaar binnengekomen, een kleine, gedrongen man met een volle baard en zo'n halve bril. Het ergerde mij dat ik niet wist of hij al een tijd zo naar mij had staan kijken, met een scheef hoofd en met een peilende blik over de randen van de glazen turend, waardoor er zo akelig veel oogwit te zien is van iemand zijn oogbol.

Ik hoef niet zoveel oogwit te zien van iemand zijn oogbol.

Uit de omvang van mijn wrevel maakte ik voor het eerst die dag op dat ik een slecht humeur had en liever niemand wou zien. Rust aan mijn kop, kaken op elkaar, zwijgen.

Ik groette vriendelijk en boog me weer over mijn brief. Nu was het vooral zaak om te voorkomen dat de zin in mijn hoofd zou uitdijen tot een monotone litanie. Als ik 'Sta me niet zo aan te gapen, rund!' bleef herhalen had ik daar alleen mezelf mee, want ik kan mij opzwepen tot grote emoties zonder dat iemand er erg in heeft.

Ik las de laatste zinnen uit mijn brief over. Zonder een witregel open te laten schreef ik erachter:

'Nu staat er opeens een rund midden in de winkel. Je kent me, je weet dat ik niet met beesten om kan gaan. Wat moet ik met een rund?'

Het hielp.

Hij liep door de winkel. Het was een vreemde gang, een schuifelen meer. Als je langer in een winkel werkt leer je de mensen in de gaten te houden zonder dat zij zich bespied weten. Je bewaart ze constant als een schaduw in een van je ooghoeken en herkent al snel de afwijkende bewegingen.

Diefstal was wel het laatste waar ik hem van verdacht. Heel die aarzelende kromme gang was eerder van een schuw dier dan van iemand die de moed verzamelt om toe te slaan. Hij had nauwelijks oog voor de boeken. Als hij stilstond voor een rek of een tafel voelde ik dat hij onderzoekend en peinzend naar mij keek, alsof hij zich afvroeg waar hij mij eerder gezien had.

Ik heb een goed geheugen voor gezichten. Ik had hem nooit eerder gezien.

Zodra je ergens gevaar vermoedt kun je de vijand maar beter recht in de ogen kijken. Als je je blik afwendt van iets waar je bang voor bent, wordt jouw angst duizendvoudig en blijft ook veel langer bij je dan nodig is. Van nature mijd je dat. Het is net als bij motorrijden. Achterop heb je in de bocht de neiging om je lichaam tegen de bocht in te bewegen en zo ver mogelijk van het asfalt vandaan te houden. Maar je moet juist meegaan, heel je lichaam in de bocht gooien tot je neus rakelings boven het wegdek scheert. Je moet doen waar je bang voor bent, want dat is het veiligste.

Ik keek op, pal in zijn gezicht en vroeg of ik hem ergens mee van dienst kon zijn. Het bracht hem hevig van zijn stuk, de vraag. Er kwam onverwacht veel beweging in zijn lichaam en hij schudde driftig zijn hoofd.

'Oh nee, nee,' zei hij alsof hij naar adem snakte.

Zoveel verlegenheid is onverdraaglijk om aan te zien en ik glimlachte maar eens om hem op zijn gemak te stellen. Koest, rustig maar, goed volk.

Zenuwachtige mensen kunnen opeens heel agressief worden.

Ik wou weer verder met die brief.

'Nou, misschien,' hakkelde hij. Enkele weken geleden wandelde hij ook door deze buurt en toen had hij, in een of andere boekwinkel, hij meende dat het deze was, maar wist het niet zeker, in ieder geval ergens in de Pijp, in een etalage, had hij een boek zien liggen over Vincent van Gogh. Daar was hij naar op zoek. Niet omdat hij van Van Gogh hield trouwens, integendeel, juist omdat hij van zichzelf niet begreep waarom hij iets had tegen Van Gogh, wilde hij het boek lezen.

Hij praatte snel, maar heel zacht. Het was een mompelen met weinig lucht en met een accent dat ik niet thuis kon brengen. Maar dat kan ik bijna nooit.

'Als we het hebben moet het daar staan,' zei ik en wees naar de kast links van de tafel waaraan ik zat.

'Ja, ja,' zei hij en keek gewillig in de door mij aangewezen richting, wierp mij nog wat vragende blikken toe en bleef staan dralen.

Wat wou hij? Zijn verhaal had vreemd geklonken, maar je kunt wel met iedereen een boom opzetten over het voor en na van Vincent van Gogh en daar had ik toch geen zin in.

Met een gekromde rug liep hij voor mijn tafel langs. In het voorbijgaan rook ik een dorre lucht. Hij stond nu een meter bij mij vandaan, met zijn gezicht naar het rek met de boeken over kunst gekeerd.

'Boogschutter-Schorpioen,' zei hij.

Klopt.

Hij was het zo gewend. Op het eerste gezicht stuitte hij op een muur van weerstand, alsof er iets mis met hem was, iets vreemds, nee erger, iets afstotelijks. Hij was toch

niet blind. Hij zag het toch. Hij zag het aan hun ogen, aan de trekken in hun gezicht, de spieren rondom hun mond, alles stond op afwijzing. Zodra hij tegen hen zei wat ze waren veranderde hun hele houding. Het moest al gek lopen wilde er niet iets oplichten in die ogen en een gloeiend waas van nieuwsgierigheid de strijd aanbinden met de heldere hardheid van de eerste blik.

Het was een treffer. De astroloog las de bereidwilligheid op mijn gezicht, kon de laatste rest voorgewende kooplust laten varen en liep op mijn tafel toe. Samen met zijn lichaam kwam ook een compacte geur mijn richting uit, de geur van een stoffig, uitgedroogd kadaver.

'Vijfenvijftig?' vroeg hij.

Verbaasd knikte ik en stelde op mijn beurt de vraag hoe hij dat allemaal wist, zo uit het niets. Hij zei dat het geen weten was, maar een manier van kijken. De kleur van mijn kleding, de maanvormige lijn van mijn gezicht en 'le petit grain de folie dans tes yeux'.

'En het is dat,' zei hij en wees naar het tafelblad.

'Wat?'

'Schrijven,' antwoordde hij.

Roos! Kome zoals het komt. Ik ben helemaal om en besluit de krant, de boeken en de brief te laten voor wat ze zijn. Demonstratief schuif ik al het papier opzij om de vreemde duidelijk te maken dat ik hem zo lang zal aanhoren tot ik alles weet over deze manier van kijken en beoordelen, over wat er in de sterren staat, over iets waarvan ik wil dat het ergens geschreven staat en onontkoombaar blijkt: het verband tussen mijzelf, desnoods als een Boogschutter-Schorpioen, en het schrijven.

Om zijn schouder hing een volgepropte tas van een goedkoop materiaal. Hij zette de tas op de vloer en haalde een dik, rechthoekig boek te voorschijn. Zo te zien was het al heel wat keren opgediept uit slappe tassen en vaak gebruikt. De linnen rug was aan de uiteinden ingescheurd en op verschillende plaatsen staken stukjes papier boven de bladzijden uit.

'Nou, dan zullen we eens naar je rommel kijken,' zei hij, nadat ik hem had ingelicht over de plaats en het uur van mijn geboorte. Hij begon me te amuseren. Dat vond ik een leuke manier van zeggen: je rommel.

Hij was op zijn terrein en machtig. Zijn gezicht had nu iets vrolijks en vrijmoedigs gekregen en zo was het ook beter. Als je iemand tegenover je hebt die alleen maar knikt, buigt en onderkruiperig doet, ben je binnen de kortste keren uitgepraat en zo dodelijk verveeld dat je er zelfs niet warm of koud van wordt wanneer iemand bij voorbeeld tegen je zegt dat je in een vorig leven Mata Hari in eigen persoon was en hij je daarvoor de overtuigende bewijzen zal leveren.

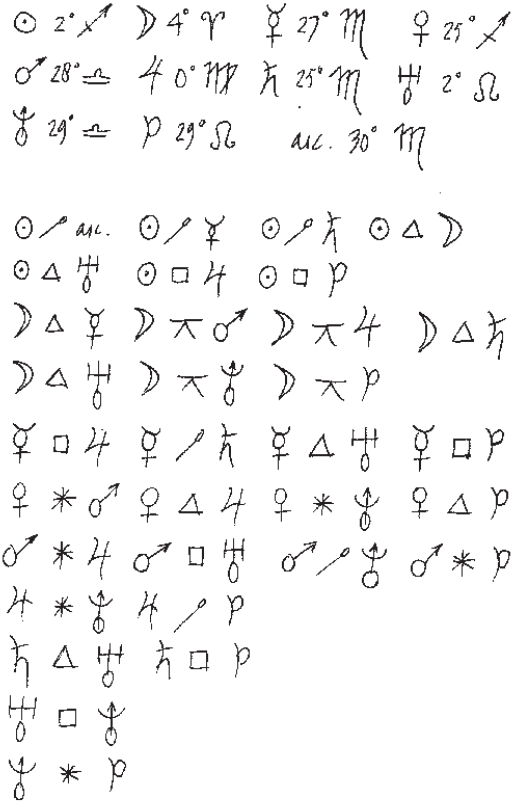
In het boek stonden alleen tabellen. Hij vroeg om een vel papier en een pen. Hij bladerde heen en weer, ging met zijn vinger langs de tabellen en noteerde een aantal tekens op het blad papier. Soms kreunde hij iets van 'Oh la la' of 'Oei, oei, oei' en keek mij daarbij ondeugend aan, alsof ik ook moest weten waar het om ging en voor hem jarenlang een zonde had verheimelijkt, waarvan hij ten slotte lucht gekregen had.

Inmiddels waren er een paar mensen in de winkel en moest ik mijn aandacht verdelen tussen de klanten en de

man tegenover mij. Hij zag allemaal cijfers en tekens en die cijfers en tekens betekenden weer iets anders, iets over mij, iets dat hem liet kreunen, dat hem verbaasde, dat hem dingen liet zeggen als: 'Wat een thema!' en 'Alweer een driehoek!' Zijn opmerkingen hielden een belofte in, een verhaal over mijzelf, dat ik zo dadelijk te horen zou krijgen.

'Voilà, je kosmische brandmerk,' zei hij op een gegeven moment en schoof een volgekrabbeld vel onder mijn neus.

Dit stond er op:

Ik kon het niet lezen.

Venus, Mars en de Maan herkende ik nog wel, maar waar stonden ze in godsnaam voor? Welke tekens hadden zijn uitroepen veroorzaakt en waarom? Welke woorden zaten er nu in zijn hoofd en hoe kwamen die daar?

Op papier stond een verhaal over mijzelf, maar in een voor mij onleesbare code. Dit is frustrerend.

Hij was in het bezit van een tekst waarin precies stond hoe ik in elkaar zat, wat mijn goede en slechte eigenschappen waren en of ik was voorbestemd tot het verrichten van grote daden of maar beter meteen in kon pakken en van de nachtmerrie van een banaal leven eindelijk een droom moest maken. Ik voelde mij bestolen. Hij had iets dat mij toebehoorde, maar ik had zelf geen toegang tot mijn verhaal.

Teleurgesteld, maar voorzichtig, zei ik dat dit voor mij geheimtaal was en ik vroeg hem alles even om te zetten in gewoon Nederlands, zodat ik zelf ook zou kunnen lezen wie ik was, alsjeblieft.

'Oh la la,' zei hij weer en lachte als iemand die zijn vermoedens bevestigd ziet, 'je bent een veeleisend vrouwtje, hoor.'

'Waar staat dat geschreven?' vroeg ik nog.

Aan een vertaling in normaal Nederlands waagde hij zich niet. Hij had de graden en aspecten opgeschreven, maar iedere astroloog zou die onderlinge verhoudingen tussen de planeten weer anders interpreteren. Om mij tegemoet te komen schreef hij boven en onder de tekens neer waar ze voor stonden, wat de Maan was en de Zon en met welke symbolen de acht planeten weergegeven waren,

hoe de aspecten heetten en wat de namen waren van de twaalf tekens van de dierenriem.

Vanaf het moment dat hij het boek met de tabellen in zijn handen had, was er een schromeloze directheid geslopen in de manier waarop hij mij aansprak. Ik begon mij af te vragen wie hij was, waar hij vandaan kwam, waar hij zich mee bezighield, hoe oud hij was en wat hij nu had met die Van Gogh.

Maar ik ken mezelf. Voor ik het weet heeft iemand tegenover me het alleen nog over zichzelf en hoewel ik graag wegzink in de verhalen van mensen en er ook moeilijk toe kom om over mezelf te praten, lag het nu anders. Tegenover mij stond de auteur van het verhaal over mijzelf, een bode van de goden, en ik had alleen maar te luisteren. Mijn verhaal bevond zich bij hem en ik kon het te horen krijgen als ik mijn nieuwsgierigheid naar zijn leven kon onderdrukken en het belachelijke fatsoen onder de duim kon houden belangstellend te informeren naar wat hem zoal overkomen was en welke brandmerken hij opgedrukt gekregen had, van de sterren in de hemel of van het leven op straat.

Weten wat je wilt is macht en macht maakt eerlijk. Het ging er mij om het verhaal over mijzelf voor sluitingstijd boven tafel te krijgen. Daarna zou ik wel verder zien. Dus zei ik hem dat ik nu weliswaar 'Zon-conjunctie-Schorpioen' kon lezen, maar daardoor niet meer wist dan toen zelfs dat onleesbaar was.

'Je bent een filosofische hoerenengel,' zei hij grinnikend.

Toen heb ik hem een stoel aangeboden en gevraagd of hij zin had in koffie.

‘Het is een prachtig thema. Het rammelt, het is zwaar en ook een beetje bizar, maar het zit au fond heel harmonieus in elkaar. Het is in orde. Jouw thema staat helemaal in het teken van Saturnus en Saturnus is geen gemakkelijke planeet. Maar bij jou wordt het ongemak ondervangen door andere planeten. Als Saturnus een thema overheerst brengt dat veel zwaarmoedigheid met zich mee, het is het teken van de melancholici. Maar jij bent op een nogal uitbundige manier zwartgallig. Bij jou komt de melancholie eerder voort uit het hebben van kennis en het laten werken van je verstand, dan uit de verborgenheid, zoals meestal het geval is met Saturnusmensen. Jouw genot ligt verankerd in je koppetje, in het leren. Hartstocht is bij jou hartstocht van de geest. Dat is een filosofische hoerenengel. Je marchandeert met het meest kostbare van jezelf: je verkoopt je ziel voor een beetje kennis. Hoe meer je de kans krijgt je hersens op volle toeren te laten draaien, hoe dankbaarder en gelukkiger je bent. Denken ontspant je. Saturnus houdt van ordening en jij bent niet tevreden eer je alles hebt ondergebracht in een schema of structuur. Als de uitkomst van al het piekeren en ordenen de melancholie is, dan neem je dat voor lief. Alles is beter dan geen naam te hebben voor de dingen.

Het is heel bizar, maar je hebt geen oppositie. Ik ken heel veel thema’s, maar het is voor het eerst in mijn leven dat ik een thema zie zonder oppositie. Misschien heb ik me wel vergist,’ zei hij en haalde een hand door zijn baard, ‘dat kan. Ik zal het thuis nog eens nakijken. Iedereen heeft op zijn minst wel één oppositie, waarom jij dan niet? En je hebt liefst tien trichonen, ook al zo’n onmo-

gelijke hoeveelheid. Tien! De trichoon is de driehoek en een heel harmonieus aspect, want er is dan altijd sprake van een bemiddeling tussen uitersten. Je bent echt een geluksvrouwtje. Je Zon staat met een mooie driehoek naar je Maan en Venus maakt een driehoek met Pluto. Dat is heel fijn. Het is ook wel prettig voor mijzelf, want zo sta je heel sympathiek naar mijn Mars en mijn Zon. Of ik er persoonlijk iets aan heb is nog maar de vraag, want met zo'n Venus als bij jou ben je de vriend van alle mannen. Je doet ze goed. Je trapt ze wel, met die gemene Vissenvoeten van je, maar daarna lik je hun wonden.

Ja, je bent allesbehalve een gemakkelijke vrouw. Je hebt zo je dodelijke kanten. Een Saturnus vierkant op Pluto maakt mensen heel fel, maar bij jou zit die harde Pluto weer heel geborgen bij je Venus. Dan krijg je ongenadig felle vrouwtjes, maar ze vernietigen, omdat ze denken dat het goed is, uit liefde eigenlijk. Vernietiging en opbouw zijn twee belangrijke aspecten in jouw thema. Het is doortrokken van de dood, het krioelt er van de Schorpioenen. Daarbij heb je Saturnus ook nog eens in je ascendant, in de Schorpioen zelf dus.

Het is heel boeiend. Eigenlijk ben je maar op één ding uit: je wilt overal de schijn van afpellen en bij de ziel van de mensen en de dingen komen. Daar ben jij op uit, op het bezit van de ziel.'

'En het schrijven dan?' vroeg ik.

'Oh, het zit overal in jouw thema,' zei hij, 'keuze zat. We zullen eerst eens bij Mercurius kijken. Mercurius is Hermes, de god van het schrift, maar zoiets weet jij natuurlijk ook wel. Hermes gedraagt zich heel kameleontisch. Hij wordt pas zelf iemand als er iemand anders is,

een persoonlijkheid waar hij ordening in kan aanbrengen of die hij kan vervangen, hoe moet ik het zeggen? Hermes neemt de vorm aan van alles wat hij bij een ander aantreft, van de personen waaruit iemand bestaat en daar gaat hij dan structuur in aanbrengen of het boeltje eens duchtig analyseren, zodat het helder wordt. Als je leeg bent en er niets in je zit, valt er voor Hermes ook niets te doen. Maar bij jou heeft hij zijn handen vol, bij iemand met een ontvankelijke Maan als de jouwe. Je bent erg bevattelijk voor indrukken en wat er in jouw hoofd terecht komt moet op de een of andere manier verwerkt worden, want als je je indrukken niet verwerkt of bewerkt, verdwijnen ze alsof je ze nooit hebt gehad. En daar kun jij niet tegen. Aan de manier waarop Hermes in een thema geplaatst is, kun je goed aflezen hoe de verwerking van indrukken plaatsvindt en ook hoe iemand omgaat met de resultaten van al zijn analyses, hoe iemand aan anderen probeert over te brengen wat het leren opgeleverd heeft.

Mercurius staat bij jou achteraan in het teken van de Schorpioen en hij zit in jouw twaalfde huis. Het twaalfde huis is het huis van het verborgen weten, de schuilplaats van het geheim. Als je Hermes in het huis van het geheim hebt staan en dus in het huis waar je jezelf het meest verbergt en eenzaam bent, zou het kunnen zijn dat je ook je ontdekkingen en je kennis niet direct aan mensen kunt overbrengen. Voor de meeste mensen is het twaalfde huis een akelig huis, maar wat voor de een angstaanjagend is kan voor een schrijver onontbeerlijk zijn. Jij moet alleen zijn om over de wereld na te kunnen denken, maar jij moet zelfs alleen zijn om met anderen in contact te

kunnen treden, om ze te laten profiteren van je kennis. Snap je? Je moet wel een oplossing zoeken voor de manier waarop je met anderen kunt communiceren en je boodschappen over kunt brengen, zonder echt met de anderen om te hoeven gaan, fysiek, bedoel ik.

En hier kan voor jou wel een probleem liggen. Er zijn ook nog zoveel aspecten in jouw thema die jou juist in de armen van de anderen drijven, terwijl de anderen jou nu net afhouden van wat je nodig hebt, van waar jouw geluk kan liggen.'

Al had ik er zelf nooit een Hermes, Saturnus, wat Schorpioenen of een twaalfde huis van het verborgen lijden bijgesleept, wat de astroloog zei klonk me ongelooflijk waar in de oren.

Het meest vervelende van nadenken vind ik nog dat je zo vaak bij paradoxen uitkomt. Schrijven, bij voorbeeld, lijkt met een paradoxaal verlangen te maken te hebben. Wat het ook mag zijn dat je ermee wilt bereiken, liefde, troost, begrip, betekenis, om je wil door te kunnen zetten moet je juist zo ver mogelijk uit de buurt van anderen blijven en je volledig afzonderen, terwijl het enige wat je in laatste instantie begeert iets is dat je alleen van anderen kunt krijgen. Het is een omslachtige poging iemand anders iets aan het verstand te brengen waarvan jij denkt dat het de waarheid is, maar dat je onmogelijk kunt uitspreken wanneer je ook nog eens in het gezicht van iemand moet kijken. Dan komt er weer zoveel nieuwe waarheid bij. Maar het ergste komt nog: tussen de waarheid en het schrijven botert het niet. Daar kom je gauw genoeg achter als je eindelijk voldoende weerstand